

Pensioensector volgt de ontwikkelingen in de zorg: van consolidatie komt standaardisatie

Fieke van der Lecq is onder andere hoogleraar Pensioenmarkten aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Reageer via expert@fd.nl.

Tot een jaar of twintig geleden waren er ruim duizend pensioenfondsen in Nederland. Elk fonds bediende een zogeheten solidariteitskring van werknemers en werkgevers, die met elkaar zorgden voor pensioenopbouw voor het eigen bedrijf of de bedrijfstak. Sindsdien is het hard gegaan met de consolidatie en is het aantal fondsen al onder de tweehonderd gezakt.

Er zijn diverse verklaringen voor deze ontwikkeling. De eisen aan de fondsen zijn flink verhoogd, waardoor pensioenbesturen moesten professionaliseren. Het beheren van een pensioenfonds vraagt meer deskundigheid en investering in tijd, die niet overal voorhanden is. Terwijl kleinere fondsen zich dan opheffen, kiezen grotere fondsen voor samengaan. Vanuit de vakbeweging wordt ingezet op zogeheten magneetfondsen die complete sectoren bedienen. Zo kan schaalvergroting worden gerealiseerd en dat drukt de kosten.

Schaalvoordelen komen ook voort uit automatisering. Voor de administratiesoftware van een pensioenfonds maakt het amper uit of er veel of weinig deelnemers worden geadmistreerd. In het vermogensbeheer kan ook tot grote bedragen worden opgeschaald, voordat financiële markten hierdoor ontregeld raken. Uit jarenlang onderzoek blijkt dat de productietechnologie van pensioenen ervoor zorgt dat grotere schaal voordeliger is. Zo wordt de bestuurlijke beweging naar magneetfondsen door technische factoren ondersteund.

Pensioenfondsen zijn klant van uitvoeringsbedrijven, administratiebedrijven, gespecialiseerde IT-leveranciers, pensioenconsultants, bewaarbeprijven en andere dienstverleners. Ook in die markten vinden consolidatieslagen plaats. Vaak zijn deze ook gebaseerd op schaalvoordelen in de productietechnologie en in de organisatie van het werk, zeker bij gestandaardiseerde regelingen. Die grotere dienstverleners krijgen wel meer marktmacht en zijn daardoor een steviger onderhandelingspartij voor de pensioenfondsen. Grotere pensioenfondsen vormen een betere balans met deze aanbieders. Dit komt de balans tussen kosten en kwaliteit ten behoeve van de pensioenfondsdeelnemers ten goede.

Deze consolidatietendens is deels analoog aan die van de zorgverzekeraars. Zo'n jaar of tien geleden consolideerde die markt heel snel. Veel kleine

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

regionale zorgverzekeraars gingen op in grotere landelijke zorgverzekeraars. Voor de verzekerden telde vooral dat zij terecht konden bij hun regionale zorgaanbieder. Het eigen regionale karakter van de zorgverzekeraar deed er minder toe. Die grote overgebleven zorgverzekeraars hebben genoeg concurrentie over, zo lang er jaarlijks een bepaald percentage van de verzekerden overstapt.

BALANS

Op de inkoopmarkt van de zorg is er ook een consolidatietendens, met ziekenhuizen die fuseren en artsen die in groepspraktijken werken. Hoewel de situatie plaatselijk kan verschillen, ontstaat er zo een balans op de markt voor zorginkoop, die uiteindelijk tot lagere zorgkosten en goede zorgkwaliteit moet gaan leiden. Dit doet denken aan de grote pensioenfondsen die hun diensten inkopen bij geconsolideerde aanbieders.

Een verschil tussen pensioenen en zorg is dat pensioenregelingen veelal collectief worden afgesloten, terwijl zorgverzekeringen individueel zijn. In collectieve regelingen vindt herverdeling plaats en die is gebaseerd op

onderlinge solidariteit. Dat verschil wordt kleiner als er meer mogelijkheden komen voor de zogeheten verbeterde premieregelingen, zoals in het pensioenakkoord wordt voorgesteld. In deze regelingen bouwen mensen individueel hun pensioen op, waardoor zij tijdens hun loopbaan in beginsel gemakkelijk van fonds kunnen wisselen. Individuele pensioenregelingen worden dan wel gelijkvormiger, anders wordt de uitvoering te duur. Ook dit doet denken aan de zorgverzekering, waar het pakket van de basisverzekering is gestandaardiseerd.

MARKTTOEZICHT

Hiermee gaat de 'eigenheid' van pensioenfondsen verloren. De solidariteit in de eigen kring en de uitvoering die past bij de eigen omgeving, kunnen in de grote fondsen moeilijk overeind blijven. De overgebleven pensioenfondsen krijgen een bedrijfsmatiger karakter. Zij hoeven echter voorlopig niet om 'klanten' te concurreren, want pensioendeelnemers mogen hun fonds niet kiezen. Het blijft daarom belangrijk dat er markttoezicht is op de fondsen, zodat zij zo efficiënt en effectief mogelijk werken.

Of pensioendeelnemers ooit zelf kunnen overstappen, zoals bij zorgverzekeraars, is een open vraag. Een zorgverzekering (een schadeproduct) werkt anders dan een pensioenregeling (een levenproduct), want bij een schadeproduct kan na enige tijd de balans tussen premies en uitkeringen worden vastgesteld. Bij een levenproduct moet er voor decennia vooruit geld worden gereserveerd en belegd. Dan is die relatie moeilijker te leggen, zeker als er ook herverdeling plaatsvindt, al dan niet via een buffer.

De analogie kan daarom niet helemaal worden doorgetrokken. Wel geldt voor zowel de geconsolideerde zorgverzekeraars als de consoliderende pensioenfondsen dat er ook bij hun dienstverleners consolidatie heeft plaatsgevonden. Schaalgrootte geeft onderhandelingsmacht en is daarmee van belang voor het realiseren van goede kwaliteit tegen lage uitvoeringskosten. Omgekeerd is marktmacht een risico als daarmee de onderlinge concurrentie wordt beperkt. De pensioendeelnemers krijgen vaker gestandaardiseerde regelingen. De eigenheid van fondsen moet elders worden gevonden.

Een verschil tussen pensioenen en zorg: pensioendeelnemers mogen hun fonds niet kiezen